

LATVIJAS VĒSTURES INSTITŪTS 1936.–1940. GADĀ

*Paskaidrojums,
kā šie dokumenti nonāca manā rīcībā*

Sešdesmito gadu sākumā (1961. vai 1962. gadā) LPSR ZA Vēstures institūtā (tas toreiz atradās Smilšu ielā 1, 5. stāvā) Jauno un jaunāko laiku sektora darba istabā institūta grāmatvedības darbinieki nolika uz galda kaudzīti ar veciem papīriem. Šos materiālus viņi gatavojās iznīcināt, bet iepriekš iedeva izvērtēt pētniekiem. Pamatos tie bija bij. Vēstures krātuves 1942.–1944. gada saimnieciskie dokumenti (kvītis, komandējuma apliecības, saimnieciskie rēķini u.c.). Starp šiem papīriem es ieraudzīju arī Latvijas vēstures institūta darba pārskatu, kas tika sastādīts 1940. gada rudenī, un institūta biedru sarakstu. Es tos paņēmu pie sevis un līdz ar to izglābu no iznīcināšanas. Šo faktu es neturēju noslēpumā un divas reizes šos dokumentus uz neilgu laiku iedevu arī Teodoram Zeidam, kas tos izmantoja zinātniskām publikācijām. Tagad šos materiālus es nododu Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūtam.

2010. gada 30. augustā

Eriks Žagars

Īss pārskats par Latvijas vēstures zinātnisko pētīšanu Latvijas valsts pastāvēšanas laikā

I. Līdzšinējais darbs.

Latvijas valsts pastāvēšanas laikā ar Latvijas vēstures pētīšanas problēmām ir nodarbojušās: A. valsts iestādes; B. zinātniskas biedrības; C. atsevišķas personas un pasākumi.

A. Valsts iestādes.

1. Latvijas universitāte.

Latvijas vēstures pētīšanai un mācīšanai Latvijas universitāte ilgu laiku pievērsa ļoti maz vērības. No universitātes dibināšanas līdz 1936. g. Filoloģijas un filozofijas fakultātē paredzētā Latvijas vēstures katedra bija vakanta. Šai laikā Latvijas vēstures jautājumos speciālus kursus lasīja Vēstures palīgzinātņu katedras vadītājs prof. L. Arbuзовs un Jauno laiku vēstures katedras vadītājs prof. B. Vipers, bez tam vispārīgus, vēstures nodaļas studentiem obligātoriskus kursus lasīja lekt. Fr. Zālītis (no 1920.–1923. g.) un privātdoc. J. Bērziņš, speciālu kursu lasīja J. Krodznieks (no 1921.–1923. g.). Prof. L. Arbuзовs, pēc tautības vācietis, uzmanību veltīja galvenokārt viduslaikiem, pie

tam visas vēstures parādības apgaismojot no šejienes vācu specifiskā viedokļa, resp., viņš pētīja vispirms Baltijas vācu kolonijas vēsturi, nevis latviešu tautas attīstības gaitas. Prof. B. Vipera savos speciālosursos apskatīja Latvijas vēstures faktus sakarā ar Eiropas vēsturi, plaši apgaismojot latviešu un vācu, resp., zemnieku un muižnieku pretišķības. Šie prof. Vipera kursi ir atstājuši viņa klausītājos paliekošu iespaidu, sakarā ar ko vairāki viņa skolnieki ir pievērsušies sociālo problēmu, sevišķi agrārvēstures pētīšanai un snieguši arī vairākas zinātniskas publikācijas. Prof. Vipera kursi nav publicēti, bet daļu viņa lekcijās sniegtā materiāla plaģiātoriski izmantojis N. Viksniņš savā grāmatā: "Die Aufklärung und die Agrarfrage in Livland I" (1933).

Privātdoc. J. Bērziņa kursi bija lielāko tiesu kompilātīva rakstura, nesniedzot nekādas nozīmīgas jaunas atziņas Latvijas vēstures uztvērē; arī tie nav publicēti.

1936. g. par Latvijas vēstures katedras vadītāju tika ievēlēts prof. A. Švābe. Vispārīgu Latvijas vēstures kursu prof. Švābe sāka lasīt 1937. g. Savā kursā iesaistot plašu filoloģijas, folkloras, archeoloģijas, numismatikas, tiesību vēstures un Eiropas vēstures materiālu, prof. Švābe pēc 3 gadiem ir tikai aizsācis Latvijas viduslaiku posmu, un vēl nemaz nav paredzams, kad viņš savu kursu varēs nobeigt. Prof. Švābes nolasītie kursi nav nedz publicēti, nedz arī stenografēti. Tiesa, prāva daļa no prof. Švābes šaisursos iestrādātā materiāla atrodama viņa agrāko un pēdējo gadu publicējumos, sevišķi viņa zinātnisko rakstu kopojumos (Straumes un avoti, I (1938), II (1940)).

Divus speciālus kursus Latvijas vēsturē ir nolasījis arī privātdocents M. Stepermanis, viens no tiem ir publicēts (K. Fr. Šulcs un viņa sabiedriskā darbība. 1936).

Latvijas vēstures problēmas ir iztīrītas arī Latvijas universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē, kur prof. A. Švābe ir lasījis Latvijas tiesību vēstures kursu. Šīs lekcijas ir litografiski izdotas. Pēc prof. Švābes pārnākšanas uz Filoloģijas un filozofijas fakultāti Latvijas tiesību vēstures kursa lasīšanu turpina doc. B. Ābers; kursi vēl nav publicēti; sava nozīme piešķirama Ābera habilitācijas darbam "Vidzemes zemnieku stāvoklis 19. gadsimteņa pirmajā pusē".

Tautsaimniecības nodaļā ar Latvijas vēstures problēmām nodarbojušies: kooperācijas katedras vadītājs prof. E. Balodis un Latvijas saimniecības vēstures katedras vadītājs doc. E. Dunsdorfs. E. Balodis sniedzis dažas publikācijas, doc. E. Dunsdorfs publicējis "Vidzemes arklū revīzijas 1601-1638".

Kopsavilkumā jākonstatē, ka Latvijas universitātē Latvijas vēstures zinātniskā pētīšana nav bijusi pietiekoši izveidota un līdz šim nav radies neviens publicējums, kas aptvertu visu Latvijas vēsturi. Latvijas universitātes mācības spēki publicējuši monografiskus

pētījumus, dokumentu materiālus un sīkākus apcerējumus Latvijas Universitātes Rakstos un citos izdevumos. Izdoto monografiju skaitā nav nevienas, kas apskatāmo problēmu iztirzātu vēsturiskā materiālisma garā.

2. Valsts archīvs.

Savu ieguldījumu Latvijas vēstures pētīšanā Valsts archīvs sniedzis ar sērijā "Valsts Archīva Raksti" izdotiem dokumentu publicējumiem. Laikā no 1924.–1934. ir iznākuši 10 sējumi.

1. A. Kāpostiņš. Vidzemes zemnieku nemieri Kaugurmuižā. 1924.

2. J. Krodznieks. Vidzemes muižnieku un zemnieku adrese ķeizaram Aleksandram II. 1924.

3., 4., 5. L. Sloka. Vidzemes draudžu chronikas. 1925. 1927.

6., 8. J. Vīgrabs. Vidzemes zemnieku tiesiskais stāvoklis XVIII gs. pirmajā pusē. 1927. 1930.

7., 9., 10. L. Sloka. Kurzemes draudžu chronikas. 1928. 1930. 1934. Bez tam 1935. g. Valsts archīvs izdevis 1 sēj. "Pētījumu", kas satur 5 nelielus apcerējumus par samērā šauriem 16.–18. gs. jautājumiem.

3. Latvijas vēstures institūts.

Par Latvijas vēstures institūta līdzšinējo darbību ir sastādīts atsevišķs pārskats.

B. Zinātniskas biedrības.

Latvijā līdz 1939. g. pastāvēja trīs vācu zinātniskas biedrības, kas nodarbojās ar vēstures pētīšanas problēmām.

1) Kurzemes literatūras un mākslas biedrība (dib. 1815. g.);

2) Rīgas vēstures un senatnes pētīšanas biedrība (dib. 1834. g.)

un

3) Herdera biedrība.

Šo biedrību darbībai bija šauri apmēri un specifiski nolūki. Pirmās divas vienkārši nīkuļoja. Nedaudzi šo biedrību publicējumi, kas, protams, bija ieturēti vācu misijas apoloģijas garā, var sniegt samērā maz materiāla stingri kritiskai lietošanai Latvijas vēstures pētījumos.

Pastāvēja arī divas latviešu zinātniskas biedrības:

1) Latviešu senatnes pētītāju biedrība un

2) Tālavas senatnes pētītāju biedrība (Valmierā).

Šo biedrību darbība nav varējusi dot kaut cik jūtamus ieguldījumus Latvijas vēstures pētīšanas laukā.

C. Atsevišķi pasākumi un personas.

1930.–1932. g. Latvijas universitātes profesoru grupa sarakstīja un A/S Valters un Rapa izdeva rakstu krājumu "Latvieši" I, II, kas saturēja arī rakstus Latvijas vēstures jautājumos. Tas bija mēģinājums agrākās, vācu izveidotās mūsu vēstures uztveres vietā likt nacionālu latviešu vēstures skatījumu. Šā skatījuma tālākā veidošanās izpaužas

rakstu krājumā “Vēstures atziņas un tēlojumi” (1937), kas satur 1936. g. vēstures skolotāju kursos nolasītās lekcijas. Taču šeit iztirzāts pavisam nedaudz vēstures problēmu, chronoloģiski jaunākās skar tikai 18. g.s. apgaismotāju laikmetu.

Jau kopš 1934. g. A/S Valters un Rapa reklamēja izdošanai gatavojamu profesoru un citu akadēmisku vēsturnieku kolektīvi sarakstītu Latvijas vēsturi. No tās tikai 1938. g. beigās iznāca I sējuma 1. daļa prof. Fr. Baloža “Latvijas senvēsture”, turpinājums līdz šim nav parādījies.

Pēdējo gadu plašākais darbs vēstures laukā ir cand. math. J. Strauberga “Rīgas vēsture” (1938), bet tas tematu sīkākī apskata tikai līdz 19. g.s. sākumam. Plašākus darbus vēl snieguši: prof. A. Spekke, Latvieši un Livonija 16. gadsimtenī (1935); E. Dunsdorfs, Uksenšernas muižu saimniecības dokumenti (1935); A. Vičs, Latviešu skolu vēsture I–IV.

Atsevišķi pētnieki ar Kultūras fonda līdzekļiem ir vākuši Latvijas vēstures materiālus dažādos ārzemju archīvos. Tā prof. L. Arbužovs un prof. A. Tentelis – Romā, Vatikāna arch. (pārskatus par to prof. L. Arbužovs publicējis Latvijas Universitātes Rakstos), prof. A. Švābe, prof. A. Tentelis, doc. E. Dunsdorfs – Stokholmas arch., prof. A. Švābe un doc. E. Dunsdorfs arī Kopenhāgenā, prof. E. Blese – Kenigsbergā, prof. A. Švābe – dažos Vācijas un Polijas archīvos, doc. B. Ābers, vēst. B. Brežgo – Polijas archīvos, doc. E. Dunsdorfs, doc. B. Ābers – Igaunijas archīvos u.c. Šais ekspedīcijās iegūtās dokumentu fotokopijas nodotas Kultūras fondam vai Valsts archīvam. Daļa dokumentu publicēta vai iestrādāta pētījumos.

Ar Kultūras fonda līdzekļiem 1923. g. izdots ievērojams 16. g.s. pirmās puses dokumentu krājums: H. Bruiningk, Livländische Güterurkunden. II.

II. Pašreizējie uzdevumi.

Ievērojot līdzšinējo stāvokli vēstures pētīšanas laukā, LPSR vēstures institūts, kur galvenokārt pašreiz koncentrēties viss Latvijas vēstures pētīšanas darbs, ir atzinis, ka pašreiz nemaz nav iespējams stāties pie vispusīgas Latvijas vēstures sarakstīšanas, bet pagaidām vēl jāturpina avotu materiālu apzināšana, to nozīmīgāko izlašu izdošana un jācenšas veidot arī atsevišķas monografijas.

Avotu edīcijas laukā vispirms jāpasvītiro fakts, ka, kaut gan agrākos laikos (pat XVIII un XIX g.s.) vācu pētnieki ir prāvu daļu mūsu vēstures vecāko avotu izdevuši, taču šie izdevumi ir stipri kļūdaini un šo kļūdaino tekstu ietekmē mūsu vēstures literatūrā izveidojušies daudzi nepamatoti uzskati un nostiprinājušies daudzi aplami fakti interpretējumi. Sakarā ar to bija nepieciešami šos kļūdainos dokumentus izdot no jauna pareizā veidā, kas pašreiz tiek veikts ar Latvijas vēstures avotu II sēj. – Senās Latvijas vēstures avoti.

Nākošo svarīgāko avotu grupu norāda nepieciešamība iegūt pilnīgu skaidrību par Latvijas saimnieciskās attīstības procesu viduslaikos. Proti, šeit ir vajadzīgas plašas muižu saimniecības dokumentu publikācijas. Vidzemes muižu saimniecības dokumenti ir izdoti līdz 1545. g. (H. Bruiningk, *Livländische Güterurkunden*. II. 1923); Kurzemes muižu dokumenti ir izdoti ļoti trūcīgi, pēdējos gadu desmitos šeit publikāciju tikpat kā nemaz nav bijis. Pēdējais apstāklis izskaidrojams ar to, ka Kurzemes muižu dokumenti no 1919. g. atrodas Vācijā un latviešu pētniekiem nebija pieejami. Šā gada pavasarī Vēstures institūts iesācis Kurzemes zemes archīva materiālu fotokopēšanu Prūsijas valsts slepenajā archīvā Berlīnē – Dālemā un pēc šo darbu nobeigšanas varētu sākt konkrēti runāt par šai archīvā uzglabāto Kurzemes muižu dokumentu izdošanu. Turpinot, kaut gan sašaurinātos apmēros, Vidzemes muižu saimniecības dokumentu izdošanu, LPSR vēstures institūts pašreiz iespiež prof. A. Švābes sakopotos Bērzaunes muižas saimniecības dokumentus, kas spēs sniegt zināmu ieskatu vismaz viena novada saimniecības attīstības gaitā 16. g.s. Protams, šie darbi būs jāturpina.

LPSR vēstures institūts pēc iespējas pievērsis uzmanību arī 17. g.s. saimnieciskās attīstības gaitas noskaidrošanai. Svarīgu materiālu šeit sniedz zviedru valdības izdarītās arklu revīzijas un citi muižu dokumenti. Līdz Vēstures institūta nodibināšanai šai nozarē bija parādījušās tikai 2 nozīmīgākas publikācijas: Prof. A. Švābe, *Die älteste schwedische Landrevision Livlands* (1933) un E. Dunsdorfs, *Uksenšernas muižu saimniecības grāmatas* (1935). Sākot ar 1938. g., Vēstures institūts sācis izdot institūta kārtējā biedra doc. E. Dunsdorfa sakārtojumā 1638. g. Vidzemes arklu revīzijas materiālus, no kuriem 2 sējumi ir jau iznākuši un 3. atrodas spiestuvē. Šiem kvalificēta lietpratēja sakopotajiem materiāliem pievienots arī plašs pētījums par tematā apskatītajiem jautājumiem.

Doc. E. Dunsdorfs ir veicis arī plašus priekšdarbus Lielā zviedru kadastra (1688. g.) materiālu apstrādāšanai, un, jādodomā, tuvākos gados būs iespējams stāties arī pie šo materiālu izdošanas. Ja šiem izdevumiem pievienosies vēl kāda muižu dokumentu izlase (jāpiezīmē, ka daži muižu archīvi ar vērtīgiem dokumentiem ir iegūti, aizturot tos vācu izceļotāju bagāžā 1939. g. beigās un iegūstot tos valsts īpašumā saskaņā ar Latvijas un Vācijas konvenciju), tad būs iegūts vispārīgs priekšstats par Latvijas saimnieciskās attīstības procesu XVII g.s. Protams, ar to nav teikts, ka tad jau visa XVII g.s. vēsture būs noskaidrota.

LPSR vēstures institūts atzīst, ka nav jāatstāj neievēroti arī tie avotu materiāli, kas apliecina, no vienas puses, muižniecības tiesmes pēc savu tiesību apjoma paplašināšanas un dzimtbūšanas reglamentēšanas, bet, no otras puses, – zemnieku aktīvo pretestību šiem

muižnieku nolūkiem. Kā XVII g.s., tā arī citos laikos mūsu vēsture ir bagātīgi piepildīta ar šķiru cīņas elementiem, un tagad tikai jāprot uzmeklēt vēl joprojām arhīvu krājumos glabājušos faktu materiālus, lai celtu tos gaismā un dotu iespēju izmantot vēstures procesa attēlošanai patiesi zinātniskā, resp., vēsturiskā materiālisma garā.

Daudz vēl darāms XVIII g.s. vēstures avotu izdošanā. Šeit līdz šim izdoti galvenokārt dokumenti, kas raksturo zemnieku tiesisko stāvokli. Zemes revīziju un muižu dokumenti vēl gaida kārtotāja un izdevēja. LPSR vēstures institūts šo lietu nav aizmirsis, tikai pašreizējie samērā nepietiekošie zinātnisko līdzstrādnieku kadri nav ļāvuši stāties pie kāda konkrēta darba.

Pievēršoties XIX g.s. vēstures avotu edīcijai, jākonstatē, ka publicētos Latvijas vēstures avotu I un V sēj., kas aptver t.s. tautas atmodas laikmetu, šķiru cīņas process jau ir dokumentēts pietiekoši spilgti. Vēl vairāk, publicētās avotu liecības nepārprotami norāda, ka apzinātas revolucionāras cīņas sākumi Latvijā datējami ar pagājušā gadsimteņa 60-tiem gadiem, kad pat paceļas runas par “социально-демократическое направление” (LVA 1. sēj. 177. lp.) un “socialistische Bewegung” (LVA 5. sēj. 576. lp.). Turpinot šim posmam sekojošā laikmeta avotu apzināšanu, LPSR vēstures institūts pašreiz apstrādā t.s. Manaseina revīzijas laikmeta dokumentus. Līdz šim pilnīgi nepazīstamie avoti atklāj Latvijas iedzīvotāju revolucionāru noskaņojumu un darbību 1881.–1884. g.: mēs redzam starp citu nelegālas sapulces, proklamācijas, politiskas demonstrācijas, revolucionāru dzeju (tie svabadi gari, Laužas ar vari, Lai taptu, kas saistīts, Svabads ar raisīts u.t.t.), sakarus ar Ženevas federālistu Barku, apvainojumus sakaros ar “Narodnaja Voļa”, pasīvu pretestību administrācijai, uzbrukumus baroniem, politiskas prāvas, slodzīšanu cietumos u.t.t.

Pēc šo materiālu apstrādāšanas ir paredzēts pāriet pie Jaunās strāvas laikmeta, proletariāta revolucionārās cīņas sākumiem un 1905. g. revolūcijas materiāla sakopošanas. Chronoloģiskā secībā pienāks kārtā arī jaunākiem laikiem, kas bez iepriekšējo posmu izpētīšanas nevarētu tikt pilnīgi saprasti.

Ar šo referējumu ir aizskarti tikai tie avotu edīcijas darba posmi, par kuriem pašreizējā gaitā zināms konkrēts plāns ir jau izveidojies. Kā jau minēts, darba apmērus LPSR vēstures institūtam ietekmē zinātnisko līdzstrādnieku kadri. Pēdējiem paplašinoties, varēs paplašināties arī darbu plāns.

Protams, vēstures avotu apzināšana un izdošana nebija vienīgā LPSR vēstures institūta zinātnisko interešu sfēra. Ir arī domāts un kaut kas darīts monografisku pētījumu publicēšanā. Tiesa, tie pētījumi, ko līdz šim snieguši Vēstures institūta aktīvie līdzstrādnieki, savos apmēros nav bijuši lieli, un tāpēc tos ir bijis iespējams publicēt institūta izdotā žurnāla slejās. Atzīmēsim šeit no tiem apmēru ziņā prāvākos:

1. Prof. A. Švābe. Sigismunda Augusta Livonijas politika. 83 lp. (LVIŽ 1937. g. 67.–109., 483.–522. lp.);
2. Prof. A. Švābe. Mūsu senās naudas sistēmas. 74 lp. (LVIŽ 1939. g. 177.–212., 323.–350., 505.–514. lp.);
3. A. Altements. Studijas nacionālās atmodas vēsturē. 72 lp. (LVIŽ 1939. g. 45.–80., 367.–402. lp.);
4. Prof. A. Spekke. Brēmenes Ādamu lasot ar latviešu tautas vēsturnieka acīm. 56 lp. (LVIŽ 1937. g. 11.–66. lp.);
5. A. Altements. Vidzemes zemnieku reformas jautājums 1795.–97. g. 50 lp. (LVIŽ 1938. g. 35.–84. lp.);
6. Ģen. M. Peniķis. Vācu iebrukums Kurzemē un Ziemeļļietavā 1915. g. pavasarī. 43 lp. (LVIŽ 1939. g. 515.–558. lp.);
7. P. Bērziņš. Zemnieku nemieri Kauguros 1802. g. 43 lp. (LVIŽ 1937. g. 523.–565. lp.);
8. E. Dunsdorfs. Latvju zemnieku brīvības izredzes Kārļa XI laikā. 39 lp. (LVIŽ 1937. g. 187.–225. lp.);
9. E. Dunsdorfs. Klausu beigu cēliens Kurzemē. 34 lp. (LVIŽ 1938. g. 85.–118. lp.);
10. Z. Kaktiņš. Rīgas linu audēju amats un tā cīņas 18. g.s. 32 lp. (LVIŽ 1938. g. 401.–432. lp.);
11. J. Jenšs. Vidzemes zemnieku pārtikas jautājums 18. g.s. un 19. g.s. sākumā. 28 lpp. (LVIŽ 1938. g. 373.–400. lp.);
12. B. Brežgo. Latgales zemnieku pretošanās dzimtbūšanai krievu laikos. 28 lp. (LVIŽ 1939. g. 271.–298. lp.).

Pie plašākiem pētījumiem vairāki vēsturnieki pašreiz strādā. Piemēram, LPSR vēstures institūta ģenerālsekretārs M. Stepermanis jau ilgāku laiku gatavo plašu darbu “Vidzemes zemnieku nemieri XVIII g.s. otrā pusē”, kam archīvu materiālus viņš vācis arī ārzemju archīvos. Vairāku citu vēsturnieku aktīvu interešu laukā ir gan XVII, gan XVIII, gan XIX g.s. vēstures attīstības procesi. Šķiru cīņas elementi visos šajos procesos ir spilgti izteikti. Tiesa, agrāk par šādiem tematiem rakstot, latviešu vēsturniekiem nebija iespējams tos pienācīgi dziļi analizēt. Taču arī tad vācu vēsturnieki, kuru vēstures faktu interpretāciju un ideoloģiju latviešu vēsturniekiem nācās apkarot, latviešu vēsturnieku darbos saskatīja “dziļāku saskaņu” ar “lieliniecisko vēsturnieku atziņām” (žurnāls “Jomsburg” 1938. g. Nr. 3. 436. un c. lp., tā paša žurnāla 1939. g. Nr. 1/2. un c.). Protams, tik tālu latviešu vēsturnieki patiesībā vēl nebija nogājuši. Taču konkrētais faktu materiāls, ar ko latviešu vēsturniekiem iznāk nodarboties, vedināt vedina uz tā interpretācijas zinātniski teorētisko pamatu meklēšanu. Var droši cerēt, ka asinājuši savu skatu marksisma-ļeņinisma mācībās, latviešu vēsturnieki spēs mūsu vēstures procesus analizēt pietiekoši dziļi un interpretēt pietiekoši zinātniski pamatoti. Tad viņi atradīs iespēju no zemnieku un muižnieku šķiru

cīņas pāriet arī pie tā šīs cīņas posma, kad sākas strādniecības aktivitāte. Pagaidām nelielos apmēros izdarītā “Jaunās strāvas” laikmeta materiālu apzināšana jau devusi dažus interesantus norādījumus dziļākai šās kustības izpratnei.

Kopējā vērtējumā par pēdējos gados publicētajiem monografiskiem pētījumiem jāsaaka, ka, kaut gan tie ir snieguši labu tiesu jaunu atziņu, kas pilnīgi sagrāvušas daudzas vācu vēsturnieku agrākos laikos radītās leģendas, tad līdz ar to ir arī noskaidrojies, ka detalizēta vēstures procesa skatīšana būtu vēl jāturpina, monografijām vēstures pētīšanas darbā turpmāk būtu jāierāda varbūt pat vēl lielāka vieta.

Pievirzoties pārējām vēsturnieku darbības sfērām, tūlīt jākonstatē lieli robi. Jau ilgu laiku latviešu vēsturnieki sāpīgi izjūt vēstures bibliografijas rādītāja trūkumu. Pēc 1877. g. iznākušās Ed. Vinkelmaņa grāmatas “Bibliotheca Livoniae Historica” mēs vairs nekā līdzīga nevaram uzrādīt. Mūsu vēsturniekiem pašreiz jāorientējas pēc tādiem nepilnīgiem izdevumiem kā J. Misiņš, Latviešu rakstniecības rādītājs (1924), Latviešu zinātne un literatūra (Valsts bibliotēkas izd.), Vēstures bibliogrāfija 1918.–1935., red. E. Štengele (1935). LPSR vēstures institūts ir atzinis bibliogrāfijas rādītāja izdošanas nepieciešamību, taču pietiekoša kadra trūkums nav ļāvis šo pasākumu realizēt.

Otrs aktuālākais jautājums ir – vēstures terminoloģijas vārdnīcas sastādīšana un izdošana, kurai gan jānovērš līdz šim pastāvošā nevienādība terminoloģijā, gan jāsniedz pilnīgi terminu jaunradījumi. Vēstures institūtā par šo jautājumu ir runāts, taču konkrētu sasniegumu vēl nav. Jāpiezīmē, ka abos pēdējos jautājumos – vēstures bibliografijas un terminoloģijas vārdnīcas – mūsu kaimiņi igauņi ir mums tālu priekšā. Ar 1933. g. iesāktais izdevums “Bibliotheca Estoniae Historica 1877–1917” 1939. g. ir pabeigts un aptverot 632 lp. zināmā mērā noder arī mūsu vēsturniekiem. Tāpat ir sagatavots igauņu terminoloģijas vārdnīcas manuskripts un pašreiz tiek kārtota tā salikšana un iespiešana.

Robs ir sajūtams arī mūsu vēstures ģeografijas laukā. Vēstures institūts gan ir lēmis par vēstures atlanta izdošanu, šim nolūkam ir uzņemti līdzekļi budžetā un veikti zināmi priekšdarbi, taču paša atlanta izveidošanā stāv priekšā vēl daudz intensīva darba.

Noslēdzot šo pārskatu, jākonstatē, ka Latvijas vēstures pētīšanā pašreizējie uzdevumi zināmā mērā būtu jāpielīdzina laboratorijas darbam. Liekas, šā darba koncentrēšana LPSR vēstures institūtā būtu lietderīga. Ievērojot priekšā stāvošo darbu plašumu, protams, būtu vēlams institūta zinātnisko līdzstrādnieku kadrus paplašināt, tāpat būs nepieciešami izveidot ciešākus sakarus ar PSRS Zinātņu Akadēmijas vēstures institūtu un citiem attiecīgiem institūtiem. Beidzot, veicot dažādus šaurākus uzdevumus LPSR vēstures institūtā, pro-

tams, vienmēr būs jātur acīs lielākais uzdevums – vispārīgas Latvijas vēstures izdošana vēsturiskā materiālisma garā. Šai sakarā nav bez intereses atzīmēt, ka 1904. g. savas grāmatas “Latviešu zemnieks” priekšvārdā rakstījis aktīvais latviešu strādnieku šķiras cīnītājs Fr. Roziņš: “Baltijas agrarwehsturi sarakstīt tagad ir gluschi neespehjams. Eekams pee tam war peedomat, wajag wisus daschados jautajumus apstrahdat atsewischķos rakstos – monografijās. Schahdu monografiju sastahdischana tagad ir latweeschu wehsturneeku galwenais usdewums. Un, ja mums buhtu dauds mas stipri liberaļi, tad tas buhtu wiņū darbs. Mums tikai atliktos monografijās sakrahtos materialus pareisi sawirknet un ar sozialistiskās atsiņas gaismu apgaismot. Bet latweeschu “liberalee” tauteschi der tikai preeksch urra-saukschanas, laimes usderschanas un padwibas juhtu klahstischanas. Tee ir swehtdeenas wihri, kam naw ne spehjas, ne gribas us nopeetnu darbu. Tapehz mums “tautas aisleedsejeem” sozialdemokrateem jagahdā par latweeschu wehsturi. Un agrak waj wehļak mehs to apgahdasim.”

Tāpat jānorāda, ka līdz šim vienīgo plašāko Latvijas vēsturi ir sarakstījis K. Landers, pie tam vēstures procesus tveŗot vēsturiskā materiālisma skatījumā (K. Landers, Latvijas vēsture. I. 1908; II. 1908; III. 1909; 176+8; 195+7; 228+201 p.).

Un, ja nu latviešu pilsonība arī pilsoniskās Latvijas pastāvēšanas 22 gados nav spējusi sniegt vispārīgo Latvijas vēsturi, tad tagad Padomju Latvijas vēsturniekiem būs jāstājas pie Fr. Roziņa 1904. gada solījuma realizēšanas – jāapgādā Latvijas vēsture marksisma-leņinisma skatījumā.

Latvijas vēstures institūts

I. Sastāvs.

1. Goda biedri:

1. Dr. Kārlis ULMANIS, Rīgas pili.
Iev. 1936. g. 10. febr., apst. 1939. g. 31. janv.

2. Kārtējie biedri:

1. cand. iur. doc. Benno ĀBERS, Rīgā, Kazarmju ielā 6–7. (90967);
par biedru līdzstrādnieku ievēlēts 1937. g. 14. janv., apstipr. 1937. g. 21. janv.;
par kārtējo biedru iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.
2. prof. Dr. theol. Ernsts Ludvigs ADAMOVIČS, Rīgā, Artillerijas ielā 3–28. (92444);
ievēl. 1939. g. 18. dec, apst. 1940. g. 9. janv.;
3. prof. Dr. Francis BALODIS, Rīgā, Skolas ielā 13–7. 32908 (26203);
iec. 1936. g. 28. janv.;

4. cand. hist. privatdoc. Jānis BĒRZIŅŠ, Rīgā, Slokas ielā 16. (43995);
iec. 1936. g. 28. janv.;
5. cand. oec. doc. Edgars DUNSDORFS, Jelgavā, Vadoņa ielā 57–8;
iev. par biedru līdzstr. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
iev. par kārtējo biedru 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
6. cand. hist. Dr. phil. Valdis ĢINTERS, Rīgā, Kr. Barona ielā
114–26. 27732 (91043);
iev. par biedru līdzstr. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
iev. par kārtējo biedru 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
7. ģen. Mārtiņš PENIĶIS, Rīgā, Antonijas ielā 12–9. (23822);
iec. 1936. g. 28. janv.;
8. prof. mag. theol. Jāzeps RANCĀNS, Rīgā, L. Altonavas ielā 6.
(43776);
iec. 1939. g. 3. okt.;
9. prof. Dr. Arnolds SPEKKE, Roma, Legazione di Lettonia, 4. via
Arcangelo Corelli;
iec. 1936. g. 28. janv.;
10. cand. hist. privatdoc. M. STEPERMANIS, Rīgā, Saldus ielā 4.
21866;
iev. 1937. g. 27. nov., apst. 1937. g. 7. dec.;
11. prof. Dr. Kārlis STRAUBERGS, Rīgā, Aizsargu ielā 23–1.
3567–17 (92296);
iev. 1937. g. 27. nov., apst. 1937. g. 7. dec.;
12. prof. Dr. Pēteris ŠMITS (miris 1938. g. 5. jūnijā);
iec. par kārt. biedru 1936. g. 28. janv.;
13. prof. Dr. Arveds ŠVĀBE, Rīgā, A. Pumpura ielā 4–4. 32840 (32944);
iec. 1936. g. 28. janv.;
14. prof. Dr. Augusts TENTELIS, Rīgā, Dzirnavu ielā 31–27. 21866
(28362);
iec. 1936. g. 28. janv.;
15. prof. Dr. Roberts VIPERS, Rīgā, Blaumaņa ielā 8–5. (29543);
iec. 1936. g. 28. janv.

3. Biedri līdzstrādnieki:

1. arch. Pēteris ĀRENDIS, Rīgā, Dzirnavu ielā 119–7. 32908;
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
2. Pēteris BĒRZIŅŠ, Rīgā, Avotu ielā 62–4. (95290);
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.
3. cand. hist. Vilis BIĻĶINS, Rīgā, Zeļļu ielā 21–8. 21386;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
4. cand. hist. Pēteris DREIMANIS, Rīgā, Valdemāra ielā 67–17.
21795 (91682);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;

5. cand. hist. et phil. Žanis KALVA (Karlsons), Jelgavā, Aizsargu ielā 1;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
6. pulkv. Georgs KARLSONS, Rīgā, Brīvības ielā 14–14;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
7. cand. hist. Nikolajs ĶAUNE (miris 1939. g. 4. apr.);
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
8. cand. hist. Roberts MALVESS, Rīgā, Kolkasraga ielā 8–1.
21866 (41513);
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
9. cand. hist. Reinholds MIĶELSONS, Rīgā, Kalnciema ielā
52a–8; 41763 (41403);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
10. pulkv. Aleksandrs PLENSNERS, Berlin, W. 62 Lettische
Gesandtschaft, Burggrafenstr. 13;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
11. cand. hist. privatdoc. Antonijs POMMERS, Rīgā, Kr. Barona
ielā 14–31. 30410 (28292);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
12. cand. math. Jānis STRAUBERGS, Rīgā, L. Altonavas ielā 33.
32542 (41687);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
13. cand. hist. Elvira ŠŅORE, Rīgā, Tērbatas ielā 4–36. 21524 (32134);
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
14. cand. hist. Rauls ŠŅORE, Rīgā, Tērbatas ielā 4–36. 34039 (32134);
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
15. cand. hist. Dr. phil. Eduards ŠTURMS, Rīgā, Olgas ielā 2–15.
21524;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
16. ģen. cand. iur. Verners TEPFERS, Rīgā, Antonijas ielā 10.
23834 (30433);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
17. cand. theol. Juris VĪGRABS, Berlin W. 62. Lettische Gesandt-
schaft, Burggrafenstr. 13;
iev. 1937. g. 14. janv., apst. 1937. g. 21. janv.;
18. cand. hist. Dr. phil. Nikolajs VĪKSNIŅŠ, Rīgā, Gogoļa ielā
13–24. 21795 (21342);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
19. cand. hist. Frīdis ZĀLĪTIS, Meža parkā, Visbijas prosp. 15.
25900;
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.;
20. cand. iur. Jānis Tāivaldis ZEMZARIS, Rīgā, Gregora ielā
7–1. 26749 (44166);
iev. 1939. g. 18. dec., apst. 1940. g. 9. janv.

II. Institūta valde.

- prof. Dr. Augusts TENTELIS – direktors;
 iec. 1936. g. 28. janv.; otro reizi ievēl. 1938. g. 22. dec., apst. 1939. g. 17. janv.
 (uz 3 gadiem, sākot ar 1939. g. 28. janv.);
 prof. Dr. Francis BALODIS – vicedirektors;
 iec. 1936. g. 28. janv.; otro reizi iev. 1938. g. 22. dec., apst. 1939. g. 17. janv.
 (uz 3 gadiem, sākot ar 1939. g. 28. janv.);
 prof. Dr. Arveds ŠVĀBE – vicedirektors;
 iev. 1938. g. 22. dec., apst. 1939. g. 17. janv.
 (uz 3 gadiem, sākot ar 1939. g. 16. I);
 prof. Dr. Kārlis STRAUBERGS – saimniecības lietu vadītājs;
 apst. 1938. g. 12. apr. (uz 3 gadiem, sākot ar 1938. g. 1. apr.);
 privatdoc. Mārgers STEPERMANIS – ģenerālsekretārs;
 iec. par ģenerālsekretāru v.p.i. 1936. g. 28. janv., apst. par ģenerālsekretāru 1938. g. 12. apr. (uz 3 gadiem, sākot ar 1938. g. 1. apr.).

III. Iedalījums nodaļās.

1. Latviešu senvēstures nodaļa.

Nodaļas vadītājs – prof. Dr. Francis BALODIS;
 cand. hist. Dr. phil. Valdis ĢINTERS;
 arch. Pēteris ĀRENDIS;
 cand. hist. Elvīra ŠŅORE;
 cand. hist. Rauls ŠŅORE;
 cand. hist. Dr. phil. Eduards ŠTURMS.

2. Latviešu vecākās vēstures nodaļa.

Nodaļas vadītāji – prof. Dr. Augusts TENTELIS;
 prof. Dr. Arveds ŠVĀBE;
 cand. iur. doc. Benno ĀBERS;
 prof. mag. theol. Jāzeps RANCĀNS;
 prof. Dr. Arnolds SPEKKE;
 cand. hist. Vilis BIĻĶINS;
 cand. hist. Pēteris DREIMANIS;
 cand. hist. et phil. Žanis KALVA (KARLSONS);
 cand. hist. Roberts MALVESS;
 cand. hist. Reinholds MIĶELSONS;
 cand. math. Jānis STRAUBERGS;
 ģen. cand. iur. Verners TEPFERS;
 cand. theol. Juris VĪGRABS;
 cand. iur. Jānis Tālivaldis ZEMZARIS.

3. Latviešu jaunākās vēstures nodaļa.

Nodaļas vadītājs – Prof. Dr. Arveds ŠVĀBE;
 cand. hist. privatdoc. Jānis BĒRZIŅŠ;
 prof. Dr. Ernsts Ludvigs ADAMOVIČS;
 cand. oec. doc. Edgars DUNSDORFS;
 ģen. Mārtiņš PENIĶIS;
 Pēteris BĒRZIŅŠ;
 pulkv. Georgs KARLSONS;
 pulkv. Aleksandrs PLENSNERS;
 cand. hist. privatdoc. Antonijs POMMERS;
 cand. hist. Dr. phil. Nikolajs VĪKSNIŅŠ;
 cand. hist. Fridis ZĀLĪTIS.

4. Vispārīgās vēstures nodaļa.

Nodaļas vadītājs – prof. Dr. Augusts TENTELIS;
 cand. hist. privatdoc. Marģers STEPERMANIS;
 prof. Dr. Roberts VIPERS.

Latvijas vēstures institūta kārtējie biedri.

1940. g.

Institūta valde.

Prof. Dr. Augusts Tentelis – Dzirnau ielā 31–27; tel. 21866 (28362);
 prof. Dr. Francis Balodis – Skolas ielā 13–7; tel. 32908 (26203);
 prof. Dr. Arveds Švābe – Andr. Pumpura ielā 4–4; tel. 32840
 (32944);
 prof. Dr. Kārlis Straubergs – Aizsargu ielā 23–1; tel. 3567–17
 (92296);
 privatdoc. M. Stepermanis – Saldus ielā 4; tel. 21866;
 privatdoc. Jānis Bērziņš – Slokas ielā 16; tel. 43236 (43995);
 cand. iur. doc. Benno Zīgrīds Ābers – Kazarmju ielā 6–7; tel.
 (90967);
 prof. Dr. theol. Ernsts Ludvigs Adamovičs – Artilērijas ielā 3–28;
 tel. (92444);
 cand. oec. doc. Edgars Teodors Dunsdorfs – Jelgavā, Vadoņa
 ielā 57–8;
 cand. hist. Dr. phil. Valdis Ģinters – Kr. Barona ielā 114–26; tel.
 27732 (91043);
 ģenerālis Mārtiņš Peniķis – Antonijas ielā 12–9; tel. (23822);
 prof. mag. theol. Jāzeps Rancāns – L. Altonavas ielā 6; tel. (43776);
 prof. Dr. Arnolds Spekke – Legazione di Lettonie, 4, via Arcan-
 gelo Corelli, Roma;
 prof. Dr. Roberts Vipers – Blaumaņa ielā 8–5; tel. (29543).

Institūta biedri – līdzstrādnieki.

Latvijas senvēstures nodaļā:

arch. Pēteris Ārends – Dzirnau ielā 119–7; tel. 32908;
cand. hist. Elvīra Šnore – Tērbatas ielā 4–36; tel. 21524 (32134);
cand. hist. Rauls Šnore – Tērbatas ielā 4–36; tel. 34039 (32134);
cand. hist. Dr. phil. Eduards Šturms – Olgas ielā 2–15; tel. 21524.

Latvijas vecākās vēstures nodaļā:

cand. hist. Vilis Biļķins – Zeļļu ielā 21–8; tel. 21386;
cand. hist. Pēteris Dreimanis – Valdemāra ielā 67–17; tel. 21795 (91682);
cand. hist. et phil. Žanis Kalva – Jelgavā, Aizsargu ielā 1;
cand. hist. Roberts Malvess – Kolkasraga ielā 8; tel. 21866 (41513);
cand. hist. Reinholds Miķelsons – Kalnciema ielā 52a–8; tel. 41763 (41403);
cand. math. Jānis Straubergs – L. Altonavas ielā 33; tel. 32542 (41687);
ģenerālis cand. iur. Verners Tepfers – Antonijas ielā 10; tel. 23834 (30433);
cand. theol. Juris Vīgrabs – Lettische Gesandtschaft, Burggrafenstr. 13, Berlin W. 62;
cand. iur. Jānis Tāivaldis Zemzaris – Gregora ielā 7–1; tel. 26749 (44166).

Latvijas jaunākās vēstures nodaļā:

Pēteris Bērziņš – Avotu ielā 62–4; tel. (95290);
pulkv. Georgs Karlsons – Brīvības ielā 14–14;
pulkv. Aleksandrs Plensners – Lettische Gesandtschaft, Burggrafenstr. 13, Berlin W. 62;
privatdoc. Antonijs Pommers – Kr. Barona ielā 14–31; tel. 30410 (28292);
Dr. phil. Nikolajs Vīksniņš – Gogoļa ielā 13–24; tel. 21795 (21342);
cand. hist. Frīdis Zālītis – Meža parkā, Visbijas prosp. 15; tel. 25900.